

Козюк Віктор Валерійович

д.е.н., професор, завідувач кафедри економічної теорії,
Тернопільський національний економічний університет

Шиманська Оксана Петрівна

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,
Тернопільський національний економічний університет

ЗАЙНЯТИСТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВИ ДОБРОБУТУ В УКРАЇНІ

Складність економічної ситуації в Україні, яка до певної міри породжена неефективністю функціонування інститутів державної влади, актуалізує важливість створення економічних засад «сучасної держави добробуту» («*moderne welfare state*»). Модель такої держави є своєрідною формою симбіозу економічної та соціальної ефективності, механізмом, який покликаний забезпечити гармонізацію про-егалітарних соціальних норм і поведінкових практик з необхідністю підтримання глобальної конкурентоспроможності. Формування «держави добробуту» не уявляється без «соціалізації економічних відносин», яка передбачає створення умов для зростання життєвого рівня населення, недопущення надмірної диференціації в рівнях його доходів, розвиток людського капіталу тощо.

Теоретичні та практичні аспекти функціонування держави добробуту знайшли відображення у численних працях зарубіжних та українських вчених (А. Арона, А. Аткинсона, Н. Бунге, М. Вебера, Д. Гелбрейта, Дж. М. Кейнса, П. Самуельсона, Г. Стігліца, Т. Тілтона, Дж. Тобіна, Н. Ферніса, М. Фрідмена, Л. Ерхарда, Д. Богині, А. Гальчинського, В. Геєця, Г. Задорожного, Т. Заславської, І. Заславського, А. Чухна та ін.), що засвідчує її безумовну значимість.

Основою формування та подальшого прогресу держави добробуту є, насамперед, зайнятість населення, яка, забезпечуючи можливість одержання доходу, визначає рівень його споживання, умови життя та можливості розвитку. У цьому контексті важливого значення набуває підвищення мотивації до зайнятості, яка є функціональним способом запобігання зниженню мотивації до праці внаслідок отримання соціальних гарантій. Суть проблеми полягає в демотиваційному впливі на безробітних високих розмірів соціальних трансфертів, які посилюють утриманські настрої серед населення. Послаблення останніх можна досягнути, зокрема, через перегрупування державних коштів у напрямку розвитку людського фактору, запровадження вікових обмежень за нижньою межею для отримання статусу безробітного, зменшення допомоги з безробіття для молоді (досвід Данії), підвищення трудового стажу, необхідного для отримання допомоги з безробіття (Франція, Канада, Бельгія), скорочення періоду виплати допомоги (Франція, Швейцарія, Японія, Іспанія).

Однак у будь-якій державі, незалежно від рівня добробуту її громадян, є категорії населення, які потребують соціального захисту у формі як грошових, так і натуральних трансфертів. Оскільки саме зайнятість населення є базовою передумовою створення джерел для їх отримання, актуалізується важливість

провадження активної політики на ринку праці, яка асоціюється з комплексом регламентованих заходів впливу держави на характер взаємодії між пропозицією робочої сили та попитом на неї [1]. Йдеться, насамперед, про «активізацію» (інтенсифікацію) зусиль тих, хто отримує допомогу з безробіття, у напрямі активного пошуку роботи або ж участі в програмах зайнятості чи професійної підготовки [2, с. 63]. У ширшому розумінні активна політика на ринку праці може включати заходи з утримування працівників на їхніх робочих місцях, зокрема, через регулювання розміру заробітної плати і нарахування доплат до неї, запровадження програм суспільних робіт, виконання яких забезпечує не лише можливість отримання допомоги з безробіття, а й додаткового доходу, який фінансується за рахунок коштів працедавців і Фонду зайнятості [2, с. 64]. Зростання доходів найманих працівників в кінцевому результаті позитивно позначиться на забезпеченні соціального захисту найбільш вразливих категорій населення.

У державі добробуту зайнятість є також способом реалізації людського та соціального капіталу, які покликані забезпечити інституціональну основу для формування вибору на користь моделі соціальної держави і ціннісних передумов забезпечення її функціонування.

Зайнятість є гарантією міжгенераційного споживання на суспільно прийнятному рівні. Будь-яке покоління формує певний рівень споживання, який залежить від рівня доходу, презентується мірою забезпеченості матеріальними благами, послугами, відповідними умовами життя та, врешті-решт, визначається станом зайнятості. Практично усі розвинуті країни з метою припинення падіння сукупного попиту зосередили зусилля на реалізації пакету заходів, спрямованих на різке зниження процентних ставок і застосування фінансових стимулів. Оцінки таких дій засвідчують попередження поглиблення економічної кризи і в поєднанні із заходами, які заохочують компанії застосовувати методи збереження робочих місць, дозволили обмежити кількість випадків втрати роботи. В Україні роль «welfare state» також не повинна зводитись до забезпечення виконання соціальних програм. Її призначення – стимулювати розвиток економіки, створювати нові робочі місця, формувати і підтримувати інституціональні рамки заохочення працедавців до найму нових працівників.

Література

1. *Cazes, S., Verick, S., Heuer C. Labour market policies intimes of crisis / S. Cazes, S. Verick, C. Heuer; International Labour Office, Economic and Labour Market Analysis Department // Employment Working Paper. – Geneva: ILO. – 2009. – No.35. – 47 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_emp/@emp_policy/documents/publication/wcms_114973.pdf*
2. *Политика в сфере занятости во имя социальной справедливости и справедливой глобализации. Доклад о периодически обсуждаемых вопросам по проблемам занятости / Международное Бюро Труда, Женева. – 2010. – 186 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_norm/@relconf/documents/meetingdocument/wcms_140625.pdf*